

DARİDERE

KÖYLER	1516		1528		1558		1590		1920
	Müslüman	Gayri müslim	Müslüman	Gayri müslim	Müslüman	Gayri müslim	Müslüman	Gayri müslim	
AKPINAR (Bjal Izvor)	2	12	3	39	1	44	14	76	220
ARDINC (Maglishta)	---	---	---	---	0	4	5	40	41
CATAK (Preseka)	9	0	18	0	108	0	130	0	62
DARİDERE (Zlatograd)	12	28	15	39	38	60	38	150	734
GÖLCİK (Gen. Gevevo)	mezra	mezra	---	---	0	21	0	28	40
GÖNÜLLÜ (Pripek)	---	---	---	---	---	---	23	0	88
ELMALI (Melivla)	26	5	49	4	84	0	148	0	---
ILICA (Ikato Therna)	---	---	---	---	3	2	6	30	---
ILYASCA (Starcevo)	---	---	---	---	4	0	14	0	134
ŞAHİN (Ekhlino)	---	---	---	---	34	0	72	0	---
SARIYAR (Kidarisi)	---	---	---	---	9	0	28	0	---
SENIKOVA	---	---	---	---	11	0	36	0	---
SOĞUCUK (Potiskion)	---	---	---	---	---	---	64	0	---
UÇURLU VİRAN (Kalitichon)	---	---	---	---	0	38	3	91	---
UZUNDERE (Nedelino)	---	---	9	22	44	50	71	59	369
YENİCE (Bukovo)	---	---	---	---	0	13	8	6	96
TOPLAM	49	45	94	104	336	232	530	480	---

Daridere kazasına bağlı önemli yerleşim merkezlerinin hâne hesabıyla (müslüman ve gayri müslim) nüfus durumu (BA, TD, 70 [1516]; TD, 167 [1528]; TD, 311 [1558]; Vakıf Defteri, Konya İl Halk Ktp., F. N. Uzluk Bölümü, nr. 7108 [1590]; Dictionnaire des Localites, [1920])

ları ve ikonlara sahip olan 1832 tarihli Meryem ve 1871 tarihli Saint George kiliseleridir.

1877-1878 kışında Daridere, General Çereven kumandasındaki Rus ordusu tarafından kısa bir süre işgal edildi. Balkan savaşlarından sonra Bükreş Antlaşması imzalanırken Bulgaristan'a dahil edildi; eski kazanın güney kısmı Elmalı, Ilica ve özellikle tarihî eserleri, cami ve medreseleriyle Şahin Yunanistan'a bırakıldı. Bu kısım o zamandan beri kapalı bir askerî bölge durumundadır. Bulgarca konuşan müslüman ahalî Pomaklar ise bölgenin Lozan Barış Antlaşması'nda mübâdele kapsamına alınmamış olması sebebiyle yerlerinde kaldılar. 1913'ten sonra Daridere kazasının bir kısmı kuvvetli bir Bulgarlaştırma kampanyasına sah-

ne oldu. Bunda sözü edilen tarihî not defterindeki bilgiler ve diğer sahte tarihler önemli rol oynamıştır. Bu faaliyetlerin bir parçası olarak 1934'te, birçok Türkçe yer adı da dahil olmak üzere bütün tarihî isimler Bulgarlaştırıldı. Sınırın diğer yakasında Yunanlılar da aynı uygulamayı yaptılar. 1985'te Jivkov idaresinin zorla Bulgarlaştırma kampanyasının bir parçası olarak Zlatograd bölgesinin komünist valisi mevcut bütün camileri ve hatta mezarlıkları imha etti. Köylerde ancak 1990'dan sonra İslâmî hayat yeniden canlanmaya başladı. Eskiye oranla daha az müslümanın yaşadığı şehirde henüz hiçbir cami inşa edilmemiştir (1992). 1978 sayımlarına göre burada 8142 kişi yaşamaktaydı.

BİBLİYOGRAFYA :

Dictionnaire des Localites, Sofia 1924; BA, TD, nr. 70, 167, 311; Tahrir Defteri, İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, nr. O. 89; Vakıf Defteri (Edirne Sultan Murad İmaret), Konya İl Halk Ktp., Feridun Nafiz Uzluk, nr. 7108; Edirne Vilâyeti Salnâmesi, Edirne 1310, s. 477-481; Z. Çankov, Geografski Rečnik na Bălgarija, Sofia 1939, s. 160-161; Gök-bilgin, Edirne ve Paşa Livâsi, s. 208-210; D. Angelov, "Padane na Rodopskata oblast pod Osmanska vlast", Iz Minaloto na Bălgarije mohamedani v Rodopite, Sofia 1958, s. 31-39; C. Asdrachas, La Région des Rhodopes au XIIIe et XIVe Siècles, Etude de Géographie Historique, Athen 1976, s. 98-104; V. Načev – N. Fermandžiev, Pisahme da se zna, Pripiski i Letopisi, Sofia 1984, s. 283-286 ve 380; Sonja Georgieva, "Srednovekovni nekropol v Rodopite", Rodopski Sbornik, I, Sofia 1965, s. 129-168; Georgi Hristov, "Hristianski elementi v Rodopskata toponimija", a.e., I (1965), s. 229-241; Ekaterina Manova, "Srednovekovni nekropol kraj Zlatograd", a.e., II (1969), s. 213-225; G. Hristov, "Toponimijata na Obština Bjal Izvor – Ak Bunar", a.e., IV (1976), s. 245-312; Enciklopedija na Bălgarija, Sofia 1982, II, 743.

MACHIEL KIEL

DARİBE

(bk. VERGİ).

DÂRİMÎ, Abdullah b. Abdurrahman

(عبدالله بن عبد الرحمن الدارمي)

Ebû Muhammed Abdullâh
b. Abdurrahmân b. el-Fazl ed-Dârimî
(ö. 255/869)

es-Sünen adlı eserleriyle tanınan
hadis, tefsir ve fıkıh âlimi.

181'de (797-98) doğdu. Semerkantlı olup Temîm kabilesinin Dârim koluna mensuptur. Zâhidlerin çokça bulunduğu bir çevrede yetişti. Hadis öğrenimi

için Hicaz, Mısır, Şam, Irak, Kûfe ve Horasan gibi ilim merkezlerini dolaştı. Nadr b. Şümeyl, Yezid b. Hârûn, Hâlid b. Mahled, Muhammed b. Selâm el-Bîkendî, Af-fân b. Müslim vb. âlimlerden ilim tahsil etti. Daha sonra Bağdat'a gidip orada hadis rivayet etti. Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî, Ebû Zûr'a, Ebû Hâtim, Bakî b. Mahled gibi meşhur âlimler öğrencileri arasında yer aldı. Buhârî el-Câmi' u's-şâhîh dışındaki eserlerinde, Müslim el-Câmi' u's-şâhîh'inde, Ebû Dâvûd ve Tirmizî sünenlerinde, Nesâî ise es-Sünen dışındaki eserlerinde ondan hadis rivayet etmişlerdir. Sade ve zâhidâne bir hayat yaşayan Dârimî sultanın ısrarı üzerine Semarkant kadılığı görevini kabul etmişse de bir defa hüküm verdikten sonra kadılıktan ayrılmıştır. 8 Zilhicce 255 (17 Kasım 869) tarihinde Merv'de vefat eden Dârimî bir gün sonra cumaya rastlayan arefe günü defnedildi.

Dârimî son derece zeki, yumuşak huylu, güvenilir bir kimse idi. Ahmed b. Hanbel onun kanaatkârlığını anlatırken, "Ona servetler sunuldu, fakat iltifat etmedi" derdi. Tefsir ve fıkıh sahalarında da otorite olmakla beraber daha çok hadis ilmindeki geniş bilgisi ve titizliğiyle tanınmış, hicrî III. yüzyılda hadis ilminin merkezi haline gelen Horasan bölgesinde yetişen âlimlerin önde gelenlerinden biri olmuştur. Mısır ve Şam gibi bölgelerde çağdaşı olan Buhârî'nin henüz bilinmediği sıralarda o tanınmaktaydı. Dârimî cerh ve ta'dîl ilminde de görüşüne itibar edilen bir âlim olup Ahmed b. Hanbel ile Ebû Hâtim er-Râzî onun hadis tenkidi konusunda otorite olduğunu ifade etmişlerdir. Nitekim Ahmed b. Hanbel Dârimî'nin görüşüne uyarak Yahyâ el-Himmânî'den rivayeti terketmiştir. Tirmizî de es-Sünen'inde yer alan cerh ve ta'dîl ile ilgili bilgilerin bir kısmını Dârimî'den aldığını belirtmiştir. Böylece gerek hadis öğretimi faaliyetleriyle, gerekse kitap telifi çalışmalarıyla hadis ilminin Semerkant'ta yayılmasında ve bu ilimle ilgili bazı yanlış bilgilerin düzeltilmesinde onun büyük hizmeti geçmiştir. Zamanın önemli siyasî ve itikadî meselesi haline gelen halku'l-Kur'an* konusunda Dârimî de sorguya çekilmiş, fakat herhangi bir cevap vermemişti. Dârimî'nin Hanbelî olduğu ileri sürülmüşse de es-Sünen'inde bazı hadislerden sonra belirttiği görüşlerinden onun herhangi bir mezhebe bağlı olmayan bir müctehid olduğu anlaşılmaktadır.

Eserleri. 1. *es-Sünen**. Eser *el-Müs-ned* diye de anılır. Kaynaklarda *el-Müs-nedü'l-câmi*, *el-Câmi'u's-şâhih* adlarıyla geçen eserler de bu olmalıdır. Bab başlıklarında fikhî görüşlerini belirtmesi, bir hadisi ihtiva ettiği konulara göre çeşitli bölümlerde tekrarlaması gibi özellikleriyle *Şâhih-i Buḥârî*'yi andıran eser Kanpûr (1293), Haydarâbâd (1309), Delhi (1337), Dimaşk (1349) ve Beyrut'ta (1407/1987) basılmıştır. 2. *eş-Şülâsiyyât*. Dârimî'nin *es-Sünen*'deki üç râvili (sülâsiyyât) yirmi üç hadisin bir araya getirildiği bu eseri Abdülhamîd Şânûha *Tahricü Şülâsiyyâtı'l-Buḥârî, et-Tirmizî, İbn Mâce, ed-Dârimî* adlı kitap içinde yayımlamıştır (Beyrut 1985). Ali Rızâ Abdullah ve Ahmed Bezre de adı geçen dört sülâsiyyâta Abd b. Humeyd ile Taberânî'ninkileri de ilâve ederek altı sülâsiyyâtı bir arada yayımlamışlardır (Dimaşk 1406/1986). Bu neşirde Dârimî'nin *eş-Şülâsiyyât*'ında on beş hadis bulunmaktadı. Dârimî'nin bunlardan başka *et-Tefsîr ve Kitâbü's-Sünne* adlı iki eserinin daha olduğu kaydedilmektedir. *Hediyetü'l-ârifin*'de (I, 441) Dârimî'ye nisbet edilen *Kitâbü Şavmi'l-müsteḥâzâtü'l-müteḥayyire* onun değil Ebû'l-Ferrec ed-Dârimî'nindir (bk. Nevevî, II, 344, 459; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1434).

Dârimî hakkında, Ezher Üniversitesi'nde, Muhammed Abdullah Muhammed Adl *ed-Dârimî ve cühûdühü fi'l-ḥadis* adıyla bir doktora tezi (1973), Ümmülkuḥra Üniversitesi'nde Seyfûrrahman Mustafa Zevâ'idü'd-Dârimî 'ale'l-Kütübü's-sitte mine'l-eḥâdisi'l-merfû'a (1397/1977), Ahmet Yıldırım da Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde *Dârimî ve Sünen*'i (1990) adıyla birer yüksek lisans tezi hazırlamışlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Tirmizî, *İlel (Sünen içinde)*, Kahire 1352/1968, V, 738; *el-Cerḥ ve't-ta'dil*, V, 99; Hatib, *Târîhu Bağdâd*, X, 29; Zehebi, *Tezkiretü'l-huffâz*, II, 534-536; a.m.f., *A'âmü'n-nübelâ*, XII, 224-232; İbn Hacer, *Tehzîbü'l-Tehzîb*, V, 294; Nevevî, *el-Mecmû*, II, 344, 459; İbn Receb el-Hanbelî, *Şerhu 'İlel-i-Tirmizî* (nşr. Subhî es-Sâmerrâî), Beyrut 1405/1985, s. 45; Dâvudî, *Ṭabakâtü'l-müfessirîn*, I, 237; *Keşfü'z-zunûn*, I, 522, II, 1008, 1426, 1434, 1462; *Hediyetü'l-ârifin*, I, 441; Şah Veliyyullah ed-Dihlevî, *el-İnsâf* (nşr. Abdülfettâh Ebû Gudde), Beyrut 1983, s. 113; Dihlevî, *Bustânü'l-muhaddişin*, s. 92; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifin*, VI, 71; Siddîkî, *Hadis Edebiyatı Tarihi*, s. 108; Sezgin, *GAŞ*, I, 114-115; Abdülhamîd Şânûha, *Tahricü şülâsiyyât*, Beyrut 1985, s. 51-74; İsmail L. Çakan, *Hadis Edebiyatı*, İstanbul 1985, s. 80-84; Kâmil Miras, "Abdullah Dârimî", *İTA*, II, 247-248; Moh. Ben Cheneb, "Dârimî", *İA*, III, 485-486; J. Robson, "al-Dârimî", *El²* (Fr.), II, 164.

ABDULLAH AYDINLI

DÂRİMÎ, Osman b. Saîd

(عثمان بن سعيد الدارمي)

Ebû Saîd Osmân b. Saîd
b. Hâlid ed-Dârimî
(ö. 280/894)

Selefiyye'nin
önde gelen temsilcilerinden,
hadis ve fıkıh âlimi.

Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber 200 (815) yılı civarında doğduğu zikredilmiştir. Sicistanlı olup Temim kabilesinin Dârim koluna mensuptur. İlk öğrenimini Sicistan'da yaptı. Hadis tahsili için Hicaz, Şam, Humus, Irak, Küfe, Mısır, Cezîre, Horasan gibi merkezleri dolaştı. Mekke ile Medine'de beş yıl kaldıktan sonra Nişâbur'a döndü ve Herat'a yerleşti. Bir yıl Cürcân'da kaldı. Fıkıh ilmini İmam Şâfiî'nin öğrencisi Ebû Ya'kûb el-Büveytî'den, Arap dili ve edebiyatını Ebû Abdullah İbnü'l-A'râbi'den, hadis ve usulünü Yahyâ b. Maîn, Ali b. Medîni, Ahmed b. Hanbel gibi otoritelerden öğrendi. Kaynaklar Nuaym b. Hammâd, İshak b. Râhûye, Süleyman b. Harb, İbn Ebû Meryem ve Ebû Bekir İbn Ebû Şeybe'yi de hocaları arasında zikrederler. Heratlı ve Nişâburlu birçok kişi kendisinden hadis rivayet etmiştir. Ahmed b. Muhammed b. Abdûs, Ahmed b. Muhammed el-Hirî ve Ahmed b. Muhammed el-Ezher bunlardan bazılarıdır. İbn Huzeyme de kendisinden istifade edenlerdendir. Hayatı boyunca Cehmiyye ve Kerrâmiyye'nin ileri gelenleriyle fikrî mücadeleler yaptı. Muhammed b. Kerrâm'ın Herat'tan sürgün edilmesinde rol oynadığı dikkate alınırsa onlarla fikrî mücadelenin yanı sıra siyasî çekişmeye girdiği de söylenebilir.

Dârimî Zilhicce 280 (Şubat 894) tarihinde Herat'ta vefat etti. 282 yılında öldüğü nakledilirse de bu rivayet zayıf kabul edilir. Sübkî Dârimî'den bahsederken kaynaklarda İbn Kerrâm hakkında kaydedilen bilgileri ona ait zannederek hayatına ve görüşlerine ilişkin yanlış bilgiler vermektedir (*Ṭabakât*, II, 304). Aynı yanlışlığı yapan Taşköprizâde de herhalde bu konuda Sübkî'ye dayanmıştır (*Miftâhu's-sa'ade*, II, 312).

İmam, allâme, hâfız, müctehid, Herat'ın muhaddisi gibi unvanlarla anılan Ebû Saîd ed-Dârimî hadis, fıkıh, tefsir ve akaid ilimlerinde yaptığı çalışmalarla tanınmaktaysa da onun ilmi şahsiyetinde hadisçilik ve kelâmcılık ağır basar. Her ne kadar *Kütüb-i Sitte*'de ona ait rivayet-

lere rastlanmıyorsa da Ebû Dâvûd es-Sicistânî onun hadis ilmini öğretenlerden biri olduğunu belirtmektedir. Rivayet ettiği hadisleri, hacimli bir eser olduğu söylenen, fakat günümüze ulaştığı bilinmeyen *el-Müs-ned* adlı eserinde toplamıştır. Dârimî'nin hadislere bakışını ve hadisler hakkında yapılan tartışmalara ilişkin görüşlerini şöylece özetlemek mümkündür: Hadisler Kur'an-ı Kerim'den sonra dinin ana kaynağıdır. Hicrî III. yüzyılda tedvin edilmesini sebep göstererek hadislere güvenilemeyeceğini iddia etmek doğru değildir. Zira Hz. Peygamber ve Hulefâ-yı Râşidin dönemlerinde yazılmış olan bazı hadis sahifelerinin varlığı bilindiği gibi özellikle Mâlik b. Enes, Süfyân es-Sevrî, İbn Uyeyne, Züheyr b. Muâviye, Hammâd b. Zeyd, Hammâd b. Seleme, İbnü'l-Mübârek gibi dinî ilimlere vâkıf olan âlimlerin rivayet ettiği hadislerin sıhhatinden de şüphe edilemez. Bir hadisin sahih olmadığı mânasının tutarsızlığından da anlaşılabilir. Hadislerin reddedilmesinin temelinde, Hz. Peygamber zamanında tedvin edilmeyişlerinin yanı sıra ortada asılsız bazı rivayetlerin var oluşu, sıfat, rûyet ve nüzûle dair hadislerin Cehmiyye ile Muattıla'nın ulûhiyyet anlayışına aykırı oluşu gibi sebepler yatmaktadır ki bunların hiçbirisi sahih hadislerin mevcudiyetini ve önemini ortadan kaldırmaz. Hadislerin Muâviye b. Ebû Süfyân zamanında kurulan Beytülhikme vasıtasıyla uydurularak veya Abdullah b. Amr b. Âs'ın Yermük Savaşı'nda Ehl-i kitaba ait iki deve yükü kitabı ele geçirip hadis diye rivayet etmesiyle, yahut çoğunun Ebû Hüreyre tarafından uydurulmasıyla meydana geldiği iddiaları ilmi dayanaklardan yoksundur. Çünkü Muâviye döneminde sözü edilen kurumun mevcudiyeti tarihî bilgilerle sabit olmadığı gibi Yermük Savaşı'nda Ehl-i kitap'tan Abdullah b. Amr'a iki deve yükü kitabın intikal ettiğine dair tarihî bir delil de yoktur; olsa bile âlim bir sahâbi olan Abdullah b. Amr'ın bunları hadis olarak Hz. Peygamber'e atfetmesi, ayrıca güvenilirliği vali tayin edilmek suretiyle Hz. Ömer tarafından tesvil edilen Ebû Hüreyre'nin de hadis uydurması düşünülemez (*Reddül-İmâm ed-Dârimî 'Osman b. Sa'îd*, s. 127-143).

Dârimî hadislere yapılan itirazlar üzerinde durarak hadislerin müdafaasına önem vermiş, diğer taraftan fıkıhta Şâfiî mezhebine bağlı âlimler arasında zikredilmesine rağmen nebîz içmeyi ve tilki eti yerneyi câiz görmemesi gibi bazı